

Co nového přináší nová vyhláška č. 73/2010 Sb.? (1. část)

Ing. Jaroslav Melen, soudní znalec z oboru bezpečnosti práce se specializací v elektrotechnice

Vážená redakce!

Ač důchodce na plný úvazek, nedalo mně, abych se nevyjádřil k nové vyhlášce o vyhrazených elektrických technických zařízeních (VETZ). Možná se budete ptát, proč zrovna já. Vysvětlení je prosté. V roce 2000, kdy byl vydán zákon č. 124/2000 Sb., podle kterého bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) zmocněno vydat vyhlášky o vyhrazených technických zařízeních (VTZ), jsem nastoupil 1. května na tehdejší Český úřad bezpečnosti práce (ČÚBP) do funkce ředitele odboru inspekce. První úkol, který jsem dostal, bylo dokončit práci na prvních návrzích pěti vyhlášek o VTZ. Když jsem 31. ledna 2002 odcházel, mělo MPSV na stole čtyři varianty jejich návrhů. Následujících sedm roků ležely na MPSV v některém referentském šupletí. Na základě doporučení ESČ jsem byl v roce 2008 vyslán do komise MPSV pro přípravu nové vyhlášky o VETZ jako zástupce Hospodářské komory ČR (HK ČR). Jednání komise jsem se účastnil jen třikrát (25. 3., 16. 4. a 27. 5. 2008) a o svých stanoviscích a návrzích jsem vždy HK ČR písemně informoval. Na další jednání, pokud nějaká byla, jsem již nebyl zván. Stejně tak jsou mně neznámé důvody, proč Svaz průmyslu a dopravy ČR (SPD ČR), dopisem ze dne 6. 4. 2009 čj.: 87/2009/GR, a HK ČR, dopisem ze dne 7. 4. 2009 čj. 79/1100/2009, adresovaném MPSV, od svých původních odmítavých stanovisek odstoupily.

S novou vyhláškou č. 73/2010 Sb., co se týká její podoby, ač jsem dostal 6. listopadu 2008 od JUDr. Šimerky (tehdy státního tajemníka – náměstka ministra) osobní dopis s poděkováním za práci na přípravě návrhu vyhlášky, nemám nic společného. Protože si myslím, že znám celkem dopodrobna genezi vzniku „nové“ vyhlášky (rodila se totiž při souběžné práci na návrhu věcného záměru zákona o bezpečnosti provozu VTZ, které jsem se rovněž účastnil), rozhodl jsem se nemlčet.

Ptáte se proč? Protože na tom, jak probíhalo připomínkové řízení a jak vyhláška dopadla, má vinu mnoho faktorů. Jde totiž podle mého názoru o to, že pokud odborná elektrotechnická veřejnost nechá „tvořit“ právní předpisy výlučně úředníky, nemůže to nikdy ani pro ni dopadnout dobře.

V této chvíli mně ještě chybí informace o projednávání návrhu vyhlášky v pracovních komisích Legislativní rady vlády, potažmo stanovisko předsedy Legislativní rady vlády v této věci. O podání těchto informací jsem požádal 29. března a 9. dubna jsem na urgenci odpovědi obdržel následující zprávu: „Vážený pane inženýre, vaše podání bylo předáno Kabinetu ministra a předsedy Legislativní rady vlády k vypracování odpovědi pod čj. 06694/10-KML. Výsledek obdržíte v co nejkratší době. S pozdravem ...“

Úvod

Chtělo by se říci, že jsme se po deseti letech od vydání zákona č. 124/2000 Sb., kterým se měnil zákon č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce¹⁾, dočkali slibované vyhlášky.

Je otázka, zda se z toho máme radovat, nebo ne. Pro odpověď, zda ano, či ne, se pokusím v dalším textu uvést mé názory a argumenty.

Na prvním místě je třeba citovat zmocnění ze zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce (úplné znění zákona č. 338/2005 Sb.) – dále jen jako Zákon, podle kterého byla vyhláška MPSV, o stanovení VETZ, jejich zařazení do tříd a skupin a o bližších podmínkách jejich bezpečnosti (vyhláška o VETZ) – dále jen jako Vyhláška, vydána.

Zmocnění bylo dáno ustanovením § 7b odst. 1 Zákona, jímž MPSV:

- stanoví, která technická zařízení v působnosti orgánů a organizací státního odborného dozoru (§ 3) se považují za vyhrazená, a zároveň určí jejich zařazení do tříd, popř. skupin;
- stanoví bližší podmínky kladené na VTZ, co se týká úrovně jejich bezpečnosti, umístění, montáže, oprav, provozu, prohlídek, revizí, zkoušek a provozní dokumentace.

Než se podíváme blíže na jednotlivé body zmocnění a co podle nich nová Vyhláška skutečně přináší, musím připomenout, že s odvoláním na § 6b odst. (1) Zákona se za VTZ považují zařízení se zvýšenou mírou ohrožení zdraví a bezpečnosti osob a majetku, která podléhají dozoru podle tohoto zákona,

a jsou jimi technická zařízení tlaková, zdvihací, elektrická a plynová.

Rovněž musím připomenout legislativní zásadu, která říká, pokud je v právním předpisu zavedena legislativní zkratka, jako je tomu ve Vyhlášce v § 1 písm. a) *vyhrazená elektrická technická zařízení* – dále jen jako Zařízení²⁾ je nutné ji v dalším textu právního předpisu, včetně jeho příloh, důsledně používat³⁾.

Současně, při respektování odst. 1 § 2 Vyhlášky, dosadit za VETZ:

- zařízení pro výrobu, přeměnu, přenos, rozvod a odběr elektrické energie a elektrické instalace,
- zařízení určená k ochraně před účinky atmosférické nebo statické elektřiny – jak vyplývá ze skupiny E třídy I. a skupiny J třídy II.

V prvním případě je výsledek tento:

□ pro skupinu A třídy I.

skupina A	Zařízení = VETZ pro výrobu, přeměnu, přenos, rozvod a odběr elektrické energie a elektrické instalace, určené pro použití v prostředí s nebezpečím výbuchu a pokud jsou jejich součástí i zařízení určená k ochraně před účinky atmosférické nebo statické elektřiny.
-----------	---

□ pro skupinu A třídy II.

skupina A	Zařízení = VETZ pro výrobu, přeměnu, přenos, rozvod a odběr elektrické energie a elektrické instalace, užívaná k výrobě, přeměně, přenosu, rozvodu nebo užití elektrické energie s napětovými převody vysokého napětí (vn), velmi vysokého napětí (vvn) nebo zvláště vysokého napětí (zvn) se jmenovitým výkonem nad 5 MW a pokud jsou jejich součástí i zařízení určená k ochraně před účinky atmosférické nebo statické elektřiny.
-----------	--

Teprve nyní se lze pustit do rozboru naplnění jednotlivých zmocnění.

Zmocnění Ad) a)

1) Stanovení vyhrazených elektrických technických zařízení

Zrušená vyhl. č. 20/1979 Sb. v § 2 uváděla, že *vyhrazená elektrická zařízení* jsou zařízení:

- pro výrobu, přeměnu, rozvod a odběr elektrické energie,
- určená k ochraně před účinky atmosférické nebo statické elektřiny.

Vyhláška v odst. 1 § 2 uvádí, že *vyhrazená elektrická technická zařízení* jsou zařízení:

1) V té době měl za sebou již změny provedené zákony č. 575/1990 Sb., 159/1992 Sb., 47/1994 Sb. a č. 71/2000 Sb.

2) Označení velkým písmenem Z zvoleno v tomto článku pro odlišení od běžně používaného výrazu zařízení (s malým z) ve smyslu, jak je chápán anglický termín *equipment*.

3) Viz čl. 44 odst. 3 legislativních pravidel vlády.

To znamená, že si musíme v přílohách Vyhlášky za výraz „zařízení“, ať již je tam s velkým nebo malým písmenem, dosadit všude: vyhrazená elektrická technická zařízení.

- a) pro výrobu, přeměnu, přenos, rozvod a odběr elektrické energie a **elektrické instalace**,
- b) určená k ochraně před účinky atmosférické nebo statické elektřiny.

To znamená, že Zařízeními se zvýšenou mírou ohrožení zdraví a bezpečnosti osob a majetku jsou navíc Zařízení pro **přenos** elektrické energie a **elektrické instalace**, aniž by tyto pojmy Vyhláška vymezila – legálně definovala.

Ukažme si na příkladech, jak se tento nedostatek projeví v praxi.

Vyhláška v příloze 1 říká, že Zařízeními třídy I., skupiny A jsou **Zařízení určené⁴⁾ pro použití v prostředí s nebezpečím výbuchu**.

Nechť si laskavý čtenář – jako její možný adresát v jakémkoliv postavení, ze zákona podle působnosti organizací státního odborného dozoru (právnícká osoba nebo fyzická osoba provozující podnikatelskou činnost⁵⁾), na kterém se bude chtít, aby Vyhlášku dodržoval – sám odpoví na otázku: *Co jsou pro účel Vyhlášky, i když nejsou výslovně zmíněny v příloze 1, elektrické instalace?*

Je to podle čl. 826-10-01 Mezinárodního elektrotechnického slovníku: *Soustava vzájemně spojených elektrických zařízení (např. předmětů, přístrojů, prvků) s charakteristikami koordinovanými k plnění stanovených úkolů⁶⁾*. Nebo něco jiného?

Já na tuto otázku odpovědět neumím a spekulace u právního předpisu nejsou na místě. Proč? Čl. 40 odst. 1 Legislativních pravidel vlády říká, že: *Při tvorbě právního předpisu je nutné respektovat všeobecně uznávaný význam slov*. Myslel tvůrce Vyhlášky na tento čl. 826-10-01 Mezinárodního elektrotechnického slovníku, nebo ne? Nevím to!

Tatáž pravidla říkají: *Jestliže není možné se vyhnout použití slova s více významy, musí být z právního předpisu jasné, v jakém významu se slovo používá*. (Viz tamtéž čl. 40 odst. 2.)

Bude čtenář znát odpovědi na další otázky, co je pro její účel ve **skupině A třídy II.**:

- Jmenovitý výkon nad 5 MW u zařízení pro výrobu elektrické energie, když se v elektroenergetice uvádí instalovaný elektrický výkon?
- Zařízením pro **přeměnu elektrické energie** – o jakou přeměnu jde? o přeměnu na jinou energii – mechanickou, tepelnou, světelnou či na akustickou energii?
- Zařízením pro **přenos elektrické energie** – je to přenosová nebo i distribuční soustava?
- Zařízením pro **rozvod elektrické energie** – jsou to elektrické stanice, rozváděče či co? Hledat odpovědi v energetickém zákonu⁷⁾, mu v tom nepomůže. Neboť pro účely tohoto zákona (jinak to ani být nemůže) se v elektroenergetice rozumí – viz § 2 odst. (2) písm. a):

□ **distribucí elektřiny** – doprava elektřiny distribuční soustavou, přitom:

distribuční soustavou – vzájemně propojený soubor vedení a zařízení 110 kV, s výjimkou vybraných vedení a zařízení 110 kV, která jsou součástí přenosové soustavy, a vedení a zařízení o napětí 0,4/0,23; 3; 6; 10; 22 a 35 kV sloužící k zajištění distribuce elektřiny na vymezeném území České republiky, včetně systémů měřicích, ochranných, řídicích, zabezpečovacích, informačních a telekomunikačních technik; distribuční soustava je zřizována a provozována ve veřejném zájmu;

□ **přenosem** – doprava elektřiny přenosovou soustavou, včetně dopravy elektřiny po mezistátních vedeních, přitom:

přenosovou soustavou – vzájemně propojený soubor vedení a zařízení 400, 220 kV a vybraných vedení a zařízení 110 kV, uvedených v příloze pravidel provozování přenosové soustavy, sloužící pro zajištění přenosu elektřiny pro celé území České republiky a propojení s elektrizačními soustavami sousedních států, včetně systémů měřicích, ochranných, řídicích, zabezpečovacích, informačních a telekomunikačních technik; přenosová soustava je zřizována a provozována ve veřejném zájmu.

Obecně legislativně platí, že prováděcí právní předpis může zvolené pojmy samozřejmě vymezit. V případě, kdy jsou v prováděcím právním předpisu v něm používané pojmy vymezeny, dále platí, že jejich tzv. legální definice musí být přesná, nepřipouštějící mnohoznačný výklad. Vyhláška se o to ani nepokusila. Pokud se to nestane, pak je jak sám zákon, tak i jeho prováděcí právní předpis založen na vratkých základech, na nichž nelze stavět.

To není v tomto směru jediný nedostatek Vyhlášky. Primárně totiž Vyhlášce chybí vymezení – legální definice podle mě základních použitých pojmů, kterými jsou ohrožení zdraví osob, ohrožení bezpečnosti osob, míra ohrožení životů a zdraví osob, zvýšená míra ohrožení životů a zdraví osob, ohrožení majetku, míra ohrožení majetku, zvýšená míra ohrožení majetku.

Přítom samotný pojem *míra ohrožení* není v Zákonu definován ani ve vztahu k osobám, ani k majetku – natož měřítko pro určení zvýšené míry takového ohrožení. Absence definic pojmů nutně brání jasnému popisu toho, co se právním předpisem od jeho adresátů chce.

Vyhláška je v tom nevinně, neboť to je chyba samotného Zákonu, když sám tyto pojmy vůbec nevymezil.

Někdo by mohl namítnout, vždyť máme ČSN 33 1500 s přílohou **Názvy a definice** a v ní pojem *bezpečnost elektrického zařízení*.

Takovýto argument je ale lichý. Zdůrazňuji, že je tam definován pojem: *bezpečnost elektrického zařízení*, který je definován jako: „*schopnost elektrického zařízení neohrožovat lidské zdraví, užitková zvířata nebo majetek a okolní prostředí za stanovených podmínek provozu elektrickým proudem nebo napětím nebo jevy vyvolanými účinky elektřiny*“, zahrnující i „*požární bezpečnost z hlediska možného vzniku požáru působením proudu, napětí nebo jevy vyvolanými účinky elektřiny*“, je výlučný jen **pro účel této normy**.

Proto nám v tomto ohledu tato definice nepomůže, ba naopak přinesla by ještě větší neurčitost z těchto dvou důvodů:

□ už jen tím, že *elektrická zařízení⁸⁾* podle této normy jsou jiná než elektrická zařízení podle Vyhlášky,

□ a v bodu 3. přílohy 2 k Vyhlášce (o něm se zmíním podrobněji dále) se **bezpečností** Zařízení míní – s odkazem na pozn. 4) pod čarou: *v rozsahu a za podmínek stanovených právními a ostatními předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci*, tj. na § 349 odst. 1 zákoníku práce.

Je-li pod ohrožením zdraví a ohrožením bezpečnosti osob (to ale musí právní předpis vymezit legální definicí, která musí být přesná a nelze o jejím rozsahu spekulovat) rozuměn **úraz elektrickým proudem** – který známe podle definice z čl. 826-12-01 ČSN IEC 60050-826:2006⁹⁾, potom otázka: „Co si představit pod *zvýšenou mírou ohrožení zdraví a bezpečnosti osob*“ je sama o sobě absurdní a stejně by zůstala nezodpovězena.

Nejen v ČR je totiž uznáváno kritérium pro ohrožení života a zdraví osob úrazem elektrickým proudem v podobě dovolených dotykových napětí a dovolených unikajících proudů. Ty vycházejí z výkumných prací a byly vtěleny jak do IEC 60364-4-41, tak i do HD 60364-4-41 (ČSN 33 2000-4-41 ed. 2 *Elektrické instalace nízkého napětí – Část 4-41: Ochranná opatření pro zajištění bezpečnosti – Ochrana před úrazem elektrickým proudem* má zapracovány oba dokumenty – IEC z roku 2005 a HD z roku 2007).

Přítom při takovémto ohrožení (překročení limitních hodnot zmíněných veličin) nelze mluvit o tom, zda je zdraví nebo život ohrožen *málo, více nebo ještě více*.

Obdobná neurčitost platí stejně tak i pro ohrožení majetku – pokud bychom připustili, že je možné se u *ohrožení majetku* spokojit jen do jisté míry. To by bylo absurdní, aby prováděcí právní předpis říkal, že se připouští, aby majitel nebo provozovatel Zařízení strpěl jeho provozem *jistou* úroveň hmotné škody. Rovněž, a to už je vůbec nepředstavitelné, aby osoba – zaměstnanec – strpěla provozem Zařízení zaměstnavatele *jen malý úraz!*

(pokračování)

⁴⁾ Jazykově je to nesprávný tvar, u slova Zařízení ve smyslu obsahu legislativní zkratky VTEZ (vyhrazená elektrická technická zařízení) nejde o jednotné číslo.

⁵⁾ Viz § 3 odst. 1 Zákona.

⁶⁾ Ve smyslu čl. 826-10-01 Mezinárodního elektrotechnického slovníku. Část 826: Elektrické instalace.

⁷⁾ Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů ve znění pozdějších zákonů.

⁸⁾ Ve smyslu ČSN 33 0010:1984 Elektrotechnické předpisy. Elektrická zařízení. Rozdělení a pojmy.

⁹⁾ Mezinárodní elektrotechnický slovník, Část 826: Elektrické instalace.